

**SEYİRCİSİYLE BULUŞMAYA ÇALIŞAN
SON DÖNEM TÜRK SİNEMASI'NIN
İYİ ÖRNEKLERİNDEN BİRİ :
YENGEÇ SEPETİ**

Arş. Gör. Serpil KIREL
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
İletişim Fakültesi

Birkaç yıldır suskun bir bekleyiş içinde olan Türk sinemasının başarılı örneklerinden biri olan "Yengeç Sepeti", vizyona girecek sinema salonu bulabilen ve gişe başarısı yakalayabilen sayılı Türk filmlerinden biri. Bu yazıda, yönetmen Yavuz Özkan ve son filmi "Yengeç Sepeti" ele alınıp incelenecektir.

YAVUZ ÖZKAN VE FİMLERİ:

1942 yılında doğan Yavuz Özkan, sinemaya geçmeden önce tiyatro çalışmaları ve oyunculuk yapar. Özellikle ilk çalışmaları, "Maden", "Demiryol" ile Zeki Ökten, Şerif Gören ile birlikte, Türk sineması için umut vaadeden genç yönetmenler arasına girmiştir.

Yavuz Özkan, 1974 yılında, senaryosunu yazdığı ve başrolünü oynadığı ilk filmi, "İki Çarpı İki Eşittir Beş"i gerçekleştirir. Filmde, ölmek üzere olan gençbir adamla, intihar etmek isteyen genç bir kızın karşılaşmaları ve aralarında gelişen ilişki ruhbilimsel çözümlenmelerle anlatılır (C.Scognamillo,1986, s.176). Yine aynı yıl, yönetmenliğini Fehmi Tengiz ile birlikte yaptıkları "Uygunsuzlar"ı gerçekleştiren Yavuz Özkan bu filme de oyuncu olarak katılır. Bu filmin konusunu, hapisten kaçan iki idam mahkumunun öyküsü oluşturur (A. Özgüç, 1990,s.29).1975 yılında "Yarış" adlı filme imzasını atan yönetmen, 1976 yılında, "Vardiya" ve 1977 yılında "Bekleyiş" adlı televizyon filmlerini gerçekleştirir.

Televizyon için yaptığı bu çalışmaların ardından tekrar sinemaya dönen yönetmen, 1978 yılında, en çok ses getiren filmlerinden biri olan "**Maden**"i çevirir. Bu filmi hakkında birçok görüşler vardır. Kimi eleştirmenler filmi çok içten ve başarılı bulurlar. Ancak, bu görüşü paylaşmayanlar da vardır (5000 Film, 1987,s.349).

1970'li yıllar Türk Sinemasında birçok akımların görüldüğü yıllardır. Yeşilçam sinemasının belli kalıpları Yılmaz Güney'in "Umut" adlı filmiyle kırılırken, aynı yıllarda, çocuk yıldızlı filmler, seks filmleri ve arabesk filmleri de görülür (A.Özgüç, 1993, s.51).

1977 yılı Türk sinemasının gelişmesi için önemli bir yıldır. Bu içinde, sansür yetkisi Kültür Bakanlığı'na verilir. Bu değişimin Türk sineması için olumlu katkılar sağladığı gerçektir. Ayrıca, sinema kurultayları, Türk Film Haftaları düzenlenmiş ve yabancı ülkelere filmlerimizin gönderilmesiyle, ile "**genç sinema**"dan sözedilebilmiştir.

Böylece, aralarında çok önemli yönetmenlerin bulunduğu bir "genç sinema"nın temelleri atılmış olur. Genç sinemacılar arasında, Zeki Ökten, Yılmaz Güney, Şerif Gören, Erden Kıral, Yavuz Özkan, Ömer Kavur gibi isimleri sayabiliriz (N. Özön, 1985, s.391).

1978 yılında yönetmenin kendi senaryosundan çektiği "**Maden**", daha önce de sözünü ettiğimiz gibi oldukça ses getirmiş bir yapımdır. Yeni Sinema Dergisi'nin yaptığı değerlendirmeye göre, 1970-1980 yılları arasındaki "ara dönem"i "en iyi on Türk filmi" arasındadır (A. Özgüç, 1993, s.8).

"**Maden**", Yavuz Özkan'ın iyi bildiği bir hayatı anlatır. Çünkü, Özkan, eski bir maden işçisidir. Ve bu filmde, kendisinin de çok iyi bildiği bir yaşam biçimini ve onun sorunlarını anlatır. "**Maden**", kısaca özetlersek, kömür madenlerinde kötü çalışma şartlarında çalışan maden işçilerinin daha iyi yaşam şartlarına kavuşabilmek için verdikleri sendikal mücadeleyi anlatır (N. Özön, 1985, s. 398).

1979 yılında, Özkan, yine toplumcu sinema örneklerinden biri olarak gösterilebilecek olan "**Demiryol**"u yönetir. Yapımcılığını kendisinin gerçekleştirdiği filmin senaryosunu Mahmut Tali Öngören yazar. Bu film de belgesel sinema yaklaşımıyla demiryol işçilerinin sorunlarını ve grevlerini yansıtır. Yavuz Özkan, 1979 yılında "**Maden**"i çevirdikten sonra Paris'e

yerleşir (G. Scognamillo, 1986, s.177). 1980-1987 yılları arasında Fransa'da, Fransız Televizyonu için "Sevgiliye Mektuplar", "Mohikanların Sonuncusu" adlı çalışmaları gerçekleştirir (S. Yavuz, 1994, s.7).

Özkan'ın 1988 yılında yaptığı "**Yağmur Kaçakları**"ndan sonra, filmolojisine her yıl bir ya da iki film kattığı görülmektedir. "Yağmur Kaçakları"nın senaryosunu da kendisi yazan yönetmen, filmi, kendi yapım şirketi adına çeker. Bu filmde, Özkan, farklı iki kültüre ait bir kadın ve erkeğin öyküsünü anlatır. Tarık Akan ve Aurelie Toledone ve Ayşegül Aldinç'in başrollerini oynadıkları bu filmde, intiharı düşünen bir kadın ile idama mahkum bir adamın mutluluğu, dillerini bile bilmedikleri halde birbirlerinde bulmaları anlatılır. Yönetmen, aynı temayı, daha önce "Yarış" adlı filmde de işlemiştir (A. Özgüç, 1990, s.326).

Bu filmden sonra, Özkan, 1988 yılında, yine kendi senaryosundan yola çıkarak kendi yapım şirketi adına gerçekleştirdiği "**Umut Yarına Kaldı**"yı gerçekleştirir. 1989 yılında, başrollerini Sezen Aksu ve Ferhan Şensoy'un oynadığı, senaryosunu kendi yazdığı, aynı temaları işlediği, bir başka filme, "**Büyük Yalnızlık**"a imzasını atar. Filmde, 10 yıllık evliliklerini bitirmeye karar veren bir karı kocanın son geceleri anlatılır. Tek mekanda iki oyuncuyla gerçekleştirilmiş filmde, aralarındaki sevgiyi yanlış kullanmış ve sonunda birbirlerini ve kendilerini tüketmiş olan iki insan özelinde aşk, sevgisizlik ve evlilik kurumu sorgulanır. Yine aynı yıl, Özkan, "**Filim Bitti**"yi gerçekleştirir. Bu filmde de Özkan'ın klasik sorgulamaları vardır. Evlilik, sevgi, aşk ve şiddet. Filmde, öyküsü anlatılan eski karı-koca sinema sanatçısıdırlar ve yıllar sonra aynı filmde oyuncu olarak biraraya gelirler. Filmin çekimleri sırasında, her ikisinin de hayatı, içlerindeki birikmiş nefret yüzünden karmaşık bir kabaya dönüşür. Film, tüm karmaşık ve alışılmadık yapısına rağmen Özkan'ın klasik sorgulamalarını içerir. Eski karı koca filmde iki sevgiliyi canlandırmaktadırlar. Ancak, diğer yanda da yürütmek zorunda oldukları evlilikleri vardır. Filmin modern ve anlayışlı ortamı gerçek hayatta yerini bulmaz. Ve sette aralarında çıkan büyük bir tartışma sırasında eski koca karısını öldürür. Filmin içindeki filmde mutlu çifti oynayan bu iki kişinin sancılı ilişkileri ölümle sonuçlanır. Görüldüğü gibi, Özkan, bu filmde de ikili ilişkilerde "şiddet'i sorgular. Tıpkı "Büyük Yalnızlık" ve "Yengeç Sepeti"nde olduğu gibi.

1991 yılında, "**Ateş Üstünde Yürümek**" filmiyle, Cumhuriyet tarihimizi kendine özgü sinema anlayışı ile yansıtan yönetmen, bu titiz çalışmanın ardından, 1992 yılında "**İki Kadın**" adlı filme imzasını atar. "İki

Kadın", gerek öyküsü, gerekse anlatımı ile beğeni kazanır. Başarısını da hem yurt içinde hem de yurtdışında kazandığı ödüllerle kanıtlar.

1993 yılında, yönetmenin filmografisine "Bir Sonbahar Hikayesi" katılır. Henüz gösterime girmemiş olan bu filmde yönetmen, değişen zaman içinde değişen ilişkileri anlatır. Yönetmenin üzerinde durduğu bir başka tema da geçen zaman içinde değişen toplumsal ve siyasal değerler karşısında değişen insan yaşamıdır. "Bir Sonbahar Hikayesi", 8. Adana Altın Koza Kültür ve Sanat Festivalinde en büyük ödül olan, "Altın Koza"yı alır. Filmin başrol oyuncularından Zuhâl Olcay da "en iyi kadın oyuncu" ödülünü kazanır (Hürriyet, 26 Eylül 1994). Genellikle kendi filmlerinin yapımcılığını da üstlenen yönetmenin, bir başka yapım şirketiyle birlikte gerçekleştirdiği son filmi, "Yengeç Sepeti", Antalya Film Festivali'nde, aralarında "en iyi film" ödülünün de olduğu toplam 7 ödül kazanmıştır. (Cumhuriyet, 6 Ekim 1994).

İlk filmlerinde tek tek bireylerden çok, kitleler, kalabalıklar içindeki insanları ele alan Özkan, son yıllardaki çalışmalarında, daha çok bireylerin çelişkili yaşamlarını, insanlar arasındaki iletişimsizliği ve insanın sevgi arayışını inceler. Özellikle, sevgi arayışında evlilik kurumunu ve bireyin karşı karşıya bulunduğu diğer kurumları ve üzerimizdeki etkileri araştırır. Hemen akla gelen filmlerinden biri, "İki Kadın", "Filim Bitti", ..örnek olarak verilebilir.

Yönetmenin filmlerinde üzerinde titizlikle durduğu temaları, senaryosunu kendi yazdığı iki filmdeki diyaloglardan yararlanarak örnekleyebiliriz belki de. "Büyük Yalnızlık" adlı filmde, 10 yıllık evliliklerini bitirmeye karar veren karı-koca arasındaki bir tartışma sırasında geçen diyalogda, erkek kadına şöyle der; "Hepimiz öyleyiz; yalancı, bencil, iki yüzlü, barbar!". Aynı filmde geçen bir başka diyalogda ise erkek şöyle yorumda bulunur; "İnanmıyorum ben miyim bu, sana vurdum, ittim kaktım, oysa kimselere böyle yapmadım.... Hayatın içinde neler var. Hiçbirşey birbirine yetmiyor. Hiçbirşey birbirini tamamlamıyor". Yalnızlık korkusuyla, alışkanlık haline dönüşmüş ilişkileri yüzünden birbirlerinden ayrılmaya korkan ve herşeyi birbirlerine zehir ederek yaşamaya devam eden iki insanın iç burkucu hikayesidir film ve on yıllık bir evliliğin bir gecede sorgulanmasını anlatır. Özkan'ın tek mekanda iki oyuncu ile gerçekleştirdiği bu çalışma, aslında, hepimizin içinde bulunduğu tüm bir hayatı, ilişkileri ve özellikle evlilik kurumunu sorgulamaktadır.

SİNEMAMIZIN GEÇİRDİĞİ DEĞİŞİMLER VE "YENGEÇ SEPETİ'NİN ÖNEMİ:

Şimdiye dek, çok genel hatlarıyla Yavuz Özkan'ın sinemasının özelliklerinden, ele aldığı belli başlı temalardan sözettilik. Özkan'ın 18 Kasım'da gösterime giren son filmi "Yengeç Sepeti"ne geçmeden önce, son yıllarda Türk sinemasının içinde bulunduğu durumu hatırlarsak bu filmin önemi ortaya çıkacaktır. Yengeç Sepeti, önemli bir film, çünkü, özellikle 5 Nisan Kararlarından sonra, Kültür Bakanlığı'nın da ödeneklerinin kesintiye uğramasıyla, maddi desteğini Türk sineması üzerinden çekmesiyle, film piyasasında bir durgunluk yaşandığı gerçek. İşte bu durgun piyasa ortamında, kotarılmış güzel bir film "Yengeç Sepeti". Ve Türk sinemasının seyircisiyle barıştıracak olan güzel filmlerden biri.

Son yıllarda, Türk sinemasının üretim durgunluğu ile ilgili değişik görüşler ileri sürülüyor. Gerek sinemanın içinde aktif olarak bulunanlar gerekse halk ve aydın kesim arasında bu konu hakkında birbirinden farklı görüşler var. Türk sinemasından umudunu kesmiş olanların ve Türk sineması Amerikan sinemasına yenildi diyenlerin yanısıra, kendi imkanlarıyla sinema yapmaya çalışan ve sanatsal üretimlerini devam ettiren yönetmenler de var. Geçtiğimiz haftalarda gerçekleştirilen Türk Sinemasının sorunları konulu "Siyaset Meydanı" adlı televizyon programına konuşmacı olarak katılan Yavuz Özkan, Türk sinemasının geleceğinden umutlu olduğunu üzerine basa basa dile getirdi. Bu toplantıda bulunan Sinan Çetin de geçen yıl seyircisiyle buluşmayı başaran çalışması "Berlin in Berlin"den sonra sinema yapmaktan vazgeçmeyen yapımcı-yönetmenler arasında olduğunu kanıtladı. Yönetmenin çekimlerini sürdürdüğü "Bay E" adlı film de diğer filmi kadar ses getireceğe benzeyen titiz bir çalışma.

Türk filmlerinin gösterime girecek salon bulamamaları gerçekten filmcilerin önlerinde çözülmesi gereken önemli bir sorun. Amerikan sinemasının üstün yapımları seyircinin sinemadan isteklerini ve beklentilerini karşılayabildikleri için tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de haftalarca vizyonda kalabilmektedirler. Sinemaların kar amacıyla kurulan işletmeler olduğu gözönüne alınırsa, salon sahiplerinin seçimlerini bol gişe hasılatı sağlayacak filmlerden yana yapması doğaldır.

1970'li yıllarda televizyon rekabeti ile karşılaşmış kabuk değiştiren sinemamız, kalitesinden ve içeriğinden verdiği ödünlerle özellikle erkek seyirciyi salonlara çekebilmeyi başarmıştır. 1975'ten sonra yaşanan anarşik

ortamın da etkisiyle aileler ve kadınlar sinemadan uzaklaşırken, geriye "seks filmleri" furyası ile cinselliğe aç erkek seyirci kalmıştır. Daha sonra ise, 80'li yıllarda türk sineması "video" rekabetiyle karşılaşmış, tekrar kabuk değiştirmiş ve salonlardan zaten uzaklaşmış olan seyirci iyice eve kapanmıştır. Bu kez, bol miktarda arabesk video filmler üretilmeye başlanmıştır. Piyasa işi yapılan bu özensiz yapımlarla, yapım şirketleri büyük kazançlar elde etmişlerdir. 80'li yılların ortalarında, Türk sineması, seyircisini tekrar salonlara çekebilmeyi başarmıştır. Hemen akla gelen gişe başarısı sağlayan filmlerden birkaçı şunlar; yönetmenliğini, Atuf Yılmaz'ın gerçekleştirdiği, müjde Ar'ın oyunculuğunu yaptığı, Dul Bir Kadın, Adı Vasfiye,Ah Belinda. Bu dönemde, ilginç konularıyla ve içerikleriyle farklı filmler seyircinin ilgisini çekmeyi başarmıştır. Özellikle, Müjde Ar'lı filmlerle, seyircinin meraklı bakışları ve sağladığı gişe desteği ile bol bol işlenir olmuştur. Seyircinin Türk filmlerine yeniden ısındığı bu yıllardan sonra nitelikli çalışmalara rastlanır. Yıllardır bir bağlanıp bir çözülen Türk sineması ile seyircisi arasındaki iğreti köprü her yıkılışında tekrar kurulmaya çalışılmıştır. Ancak, hatırlatmak gerekir ki, Türk sineması hiçbir zaman seyircisi ile bağıni koparmamıştır. Ama zamanla değişen, sinemaya gitme alışkanlığıdır. Videonun evlerde yaygınlaşmaya başladığı yıllarda yapılan sinema filmi azalmış olmasına rağmen, film yapım şirketleri video film yapımına döndükleri için film üretimde azalma söz konusu değildir. Şimdi de dikkat edilirse, televizyonda yayınlanan Türk filmlerinin izlenme oranları yüksektir.

YENGEÇ SEPETİ :

"Yengeç Sepeti", Türk sinema seyircisini yeniden salonlara çekebilen ve haftalarca vazyonda kalabilen başarılı Türk filmlerinden biri. Film, içlerinde, Adana Altın Koza, Antalya Altın Portakal ve Ankara Film Festivalleri olmak üzere birçok festivallerden ödül kazandı. Kültür Bakanlığı'nın desteği olmadan, ekonomik sıkıntılarının olduğu bu günlerde başarılı film, oyuncu kadrosuyla da dikkat çekiyor. Filmin Antalya'da kazandığı 7 ödülün dağılımı şöyle; Sadri Alışık ile Mehmet Aslantuğ "en iyi erkek oyuncu", Oktay Kaynarca, Derya Alabora "en iyi yardımcı kadın ve erkek oyuncu" seçilirken, "Yengeç Sepeti", "en iyi film" ve "en iyi kurgu", yönetmen Yavuz Özkan da "en iyi yönetmen" ödüllerini de kazanmıştır. Filmde biraz önce adlarını belirttiğimiz ödül alan oyuncularının yanısıra, Macide Tanır, Şahika Tekand, Sedef Ecer, Ege Aydan da yer almaktadır.

FİLMİN KONUSU:

Film, bir ailenin bütün fertlerinin toplandığı bir haftasonu yemeği

çevresinde geçer. Anne-baba, kızları, oğulları, gelinleri ve torunlarından oluşan mutlu bir haftasonu toplantısı, kısa bir süre sonra her bireyin kendi sorunlarını su yüzüne çıkardığı gergin ve hüzünlü bir hesaplaşma haline dönüşür (S.Yavuz, 1994, s.5).

NEDEN YENGEÇ SEPETİ?

Bu filmin ismi, neden Yengeç Sepeti? Bu sorunun cevabını şöyle veriyor Yavuz Özkan, "çünkü yengeçler bir sepetin içine konulduğunda birbirlerinin etini yerlermiş!" (Melodi, 17 Kasım 1994). Atilla İlhan'ın isim babası olduğu filmin ismi kadar içeriği de ilgi çekici. Özkan, filmde, büyük bir aile toplantısı etrafında, yaşadığımız günü ve ortamı ve dünyayı sorguluyor. Hepimizin içinde bulunduğu bir tür kaos ortamı ve bu ortamda birbirlerine bile tutunmayı başaramayan öfke ve şiddet nöbetleriyle oradan oraya savrulan "yalnız insanlar" topluluğu. Dünyadaki bu yalnızlaştıran yaşam ortamının aileye ve dolayısıyla içimize yansması filmin de dünyasını oluşturuyor. Özkan, bireysel şiddeti ele alarak toplumsal şiddet eğilimlerinin ve tüm dünyadaki savaş ortamının ve bireyden topluma yansıyan şiddeti de sorguluyor.

Film ilerledikçe, gerilmiş bir ipin üzerinde dengesini sağlamaya çalışan korkmuş ve ürkmüş insanın bir an dengesini kaybettikten sonra meydana gelen patlamaya hazır öfkelerin ve nefretin içine nasıl düştüğünü görüyoruz. Yavuz Özkan'ın sözleriyle açıklarsak- "bir kez denge bozulduğunda, herkes acı çekiyor, kendi kabalığından ve vahşetinden ürüyor, "barış" arıyor. Ancak bu arayış sırasındaki en küçük bir neden, yeniden şiddeti çağırıyor" (S.Yavuz, 1994,s.5).

Özkan, filmindeki karakterleri yaratırken çok titiz davrandığını ileri sürüyor. Hiçbir karakterin konumu ve kişiliği rastgele seçilmemiş. Filmde öykünün etrafında döndüğü aile, bir yaşlı anne baba ve uzun zamandır görmedikleri çocuklarından oluşur. Ailenin bu haftasonu toplantısında biraraya gelmesini isteyen hasta baba, otorite boşluğunu temsil ederken, ailenin diğer fertleri de başka başka değerleri temsil ederler. Polis müdürü büyük oğul, otoriteyi, Televizyon haber yapımcısı büyük kız, iletişimi, avukat küçük kız, adaleti, üniversite mezunu küçük oğul da yeni düşünce yapısını temsil eder. Öyküde biraraya gelen bu karakterler, film boyunca, üstlendikleri konumları ile çatışıp dururlar. Bu çatışma ve konumlanma filmin temasını oluştururken, yüzeyde görünen öyküde de parçalanmaya yüz tutmakta olan günümüz büyük ailesinin buruk öyküsü anlatılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, film,

hem entellektüel seyirciye hem de her yaştan izleyiciye hitap edebilecek özellikte bir çalışmadır.

Özkan, modern yaşam içinde kendisi olamayan, toplumsal rolü ile kişiliği arasında sıkışıp kalmış insanların sevgisizliklerini ve güvensizliklerini ortaya koyuyor. En basit bir aile toplantısı bile artık güvensiz bir ortam haline gelebiliyor. Filmdeki tüm bu kişileri biraraya geldiklerinde çok güzel bir tablo oluşturan puzzle parçalarına benzetebiliriz. Hepsi birbirini seviyor ve sayıyorlar. Ama geçen zaman içinde, değişen yaşam biçimleri onları birbirinden o kadar uzaklaştırmış ki, haftasonu toplantısında biraraya geldiklerinde birbirleri karşısındaki konumlarını bir türlü doğru yerlere oturtamıyorlar. Tıpkı, biraraya gelmeye gelmeye birleşme yerlerini kaybeden şekilsiz puzzle parçaları gibiler. Bir süre sonra, ipuçları bırakan eski buluşmaları unuttuklarından, birbirleriyle bütünleşip eski aile tablosunu oluşturmakta zorlanıyorlar. Oradan oraya savrulurken, içinde buldukları duruma çözüm bulmayı bile unutuyorlar. Birbirlerini suçlamaktan, suçlu birbirlerinin üzerlerine atmaktan, çözüme ulaşamıyorlar ve tıpkı aynı sepete konmuş yengeçler gibi birbirlerini yiyorlar.

BİREYSEL ŞİDDET, MEDYADA ŞİDDET VE PARÇANAN AİLE:

Filmin ilk sahnelerinde, başarılı ve sevilen tv programcısı ve sunucusu Ayfer'i (Şahika Tekand) görürüz. Ayfer, televizyonda hazırladığı haber programı sunmaktadır. Birden tüm perdeyi televizyon ekranlarında daha önce çok kez gördüğümüz, yabancı olmamızın dünyanın dört bir yanında meydana gelen savaş ve şiddet olaylarının görüntüleri alır. Ayfer, bu görüntüler eşliğinde konuşur- "Bir hafta daha geçti, değişen hiçbirşey yok. Savaşlar, terör, paparazziler, ... 18.yüzyılın karanlık dehlizlerine doğru bir gidişat. Sanki dünyamız bağınazlığa teslim olmuş. Ama ben geleceğe inanıyorum" der ve devam eder, "onlara nasıl bir dünya bırakacağız? Bu sorunun cevabını herkes aramalı. Sevgi şiddete yenilmeyecek!". Bu ilk sahneler, filmin ana temasını belirginleştirir. Sevgi ve insan olma arayışı, bireyi teslim alan kaos ortamı, şiddet, insanlar arasındaki iletişimsizlik ve tüm dünyayı saran bu belirsizlik ve kavga ortamında çocuklara sunulacak dünya.

Şiddeti sorgulamamıza neden olacak olay, Ayfer ile eski kocası arasında meydana gelir. Ayfer, evine zorla giren ve kızlarını yanına almak isteyen eski kocasını evinden kovar. Ancak, eski koca inatçıdır ve ısrarlarına devam eder. Aralarındaki problemi konuşarak halledemeyen iki insan, kızla-

rının gözleri önünde itişip kakışarak kavga etmeye başlarlar. Ayfer, kocasının yüzünü tırnaklarıyla yaralar. Biraz önce televizyondaki programında şiddet karşıtı sözleriyle tanıdığımız Ayfer'in, şiddeti kendi yaşamından soyutlamamış olduğuna tanık oluruz.

Kızları Ayfer'in hazırladığı televizyon programını seyreden Hasta baba ve anne, zamansızlık yüzünden uzun süredir görüşemedikleri çocuklarını hafta sonunda Sapanca'daki sayfiye evlerinde toplamaya karar verirler. Tek tek çocuklarını ararlar. Polis Müdürü büyük oğullarını yapmakta olduğu bir sorgulama sırasında yakalarlar. Avukat olan küçük kızları da evde televizyon programını izlemektedir. Başarılı Sunucu Ayfer, evinde kızı ile yine televizyon başındadır ve kendi programını izlemektedir. Çağrı telefonu geldiğinde, üniversiteyi bitiren ve işsiz tatlı kaçık küçük oğulları ise sevgiliyle yataktadır. Bu sahnelerde birbirlerinden çok farklı yaşamlara sahip aile bireylerini tanırız. Görünürde aileyi biraraya getiren en büyük bileşke Ayfer'in televizyon programıdır. Aralarında hem bir uzaklık hem de göreceli bir yakınlık vardır.

Yağmurlu bir yaz günü tüm aile bireyleri Sapanca'da göl kenarındaki sayfiyede biraraya gelir. Güzel görüntülerle ve mizansenlerle anlatılmış bu sahneler mutlu bir aile toplantısına bizi tanık ederken aslında fırtınadan önceki sessizliğin de habercisidir. Anne (Macide Tanır) ve Baba (Sadri Alışık) gelinleri, çocukları ve torunlarından oluşan bu mutlu tabloya hayranlıkla bakarlar. Yağmur, Yavuz Özkan'ın filmlerinde genellikle kullanmayı sevdiği güzel bir metafor. Hem iyi bir görsel malzeme, hem de saflaşma ve arınma simgesi. Filmin canlı, kıpır kıpır bu sahnelerinde, büyük şehrin ayrı ayrı yerlerinden gelen ve ailelerine kavuşmak için koşturan aile fertlerini görürüz. Dışardaki bardaktan boşanırcasına yağan yağmurda, sığınılacak en güzel yer sıcacık evimiz ve ailemiz değil midir ?

Aile toplantısı mutlu başlar. Uzun süredir görüşemeyen kardeşler birbirleriyle yemekte hasret giderirler. Geceye mutlu bir şekilde aile albümlerinden dia gösterileri yaparak, gramofonda eski plakları çalıp, dans ederek başlarlar. Ama bu mutlu tablo, aileye dışardan eklenen biri yüzünden bozulacaktır. Aile, tıpkı dağılan puzzle parçaları gibi içinden çıkılamayacak ve bir daha oluşturulamayacak eski bir resime dönüşecektir. Olaylar karşısında aile bireyleri durmadan yerlerini kaybedecek ve bu tabloyu bir daha oluşturamaya, eski hallerine dönmeye bir daha güçleri yetmeyecektir. Bu toplantıya herkes kendi sorunlarını da beraberinde getirmiştir. Ayfer'in eski kocasıyla problemi vardır. Polis müdürü büyük oğulun karısı ile

ilişkileri iyi değildir. Kocasının kendisini aldattığını bilen kadın, çare olarak alkole ve kendine özgü cezalandırma yöntemlerine başvurmuştur.

Filmin ilk sahnelerinde, haber programında yayınlanan, "savaş" adı altında yine insanların uyguladıkları şiddete tanık ve seyirci olan biz, film ilerledikçe, en ufak bir fırsatta su yüzüne çıkan içimizdeki gizli şiddete tanık ve seyirci oluruz. Bu kez medyadaki değil günlük yaşamımızdaki şiddetin tanığı ve seyircisiyizdir..

Ve, mutlu aile tablosu bozulur. Ayfer'in eski kocası, karısının çocuğunu ihmal ettiğini ileri sürer ve çocuğunu gerekirse mahkeme kararı ile geri almak istediğini bildirir. Ayfer, kocası ile tartışmaya girer. Ailenin diğer fertleri bu tartışmayı durdurmak isterler. Yaşlı anne ve baba olanlar karşısında şaşkın ve üzüntü içindedirler. Polis müdürü olan büyük oğul, belki babasının da zamanında öyle davranması yüzünden belki de kendi zayıflığını ve çaresizliğini örtmeye çalıştığından, ortaya çıkan her problemi şiddete başvurarak çözmeye çalışmaktadır. Bu olumsuzluğu da kendi yöntemlerine göre çözmeye çalışır. Ve Ayfer'in kocasını evden çıkarıp, bahçede ikna etmeye çalışır. Ancak, kısa bir süre sonra işler çığırdan çıkar ve aralarındaki konuşma itişip kakışmaya ve ardından da kavgaya dönüşür. Ayfer'in eski kocası başından ağır bir yara alır. İki adamın aralarındaki kavgaya yavaşlatılmış (slow-motion) çekimlerle tanık oluruz. Yavaşlatılmış çekimler kullanılarak verilen bu sahnelerde, kravatlı, takım elbiseli, iyi giyimli ve eğitimli iki insan, imajlarını yaratan tüm simgelerinin dışında özleriyle, ilkel yanlarıyla ortadadırlar.Ömer, kendi yöntemlerini -bildiği tek yöntemi, şiddeti kullanmıştır. Bu olaydan sonra, ailenin geriye kalan tüm fertleri onu suçlayacaklardır. Filmde önemli olan bir başka sahne de, artık eski gücünü ve otoritesini kaybeden babanın, oğluna, tepkisini onu tokatlayarak göstermesidir. Baba da neden olduğu şeyi farketmeden aynı yöntemle başvurmuştur. Hoşgörüsüzlük ve sabırsızlık yine şiddete yenik düşmüştür. Bir kez denge bozulmuştur. Büyük oğul pişmandır ama geri dönülemez bir noktaya gelinmiştir.

Film boyunca tartışılan şiddet olayına dikkat edildiğinde görülür ki, bu kavganın sebebi bir başka şiddet olayıdır. Ayfer, evine izinsiz giren kocasının yüzünü tırnaklarıyla yaralamış ve problemi konuşara halletmek yerine bu yolu kullanmıştır. Ama Ayfer, suçluyu ararken kendi yaptıklarını çoktan unutmuştur. Günümüz yaşantısının bir başka görünmez terörü, medya savaşına alet olmamak için herşeyi örtbas etmeye çalışmaktadır. Ağır yaralı eski kocasının hastahaneye götürülmesine engel olmaya çalışır. Gereğesi, özel yaşamının magazin muhabirlerine malzeme olacağı korkusu-

dur. Tüm bu olaylar sırasında avukat olan küçük kız, tavrını gerektiğinde gerektiği gibi koyamaz. O da ne yapacağını bilememektedir. Küçük erkek kardeş ise herşeyi ve herkesi lanetlemekte ve suçlamaktadır.Ömer, olayların nasıl bu hale geldiğini anlayamaz, şaşkındır. Kimseye sığınamaz.

Ertesi gün, olaylar biraz yatıştır. Yaralı olan genç adam iyileşmeye başlar. Kriz anı atlatılmış, hayat yine eski akışına ulaşmıştır. Büyükbaba, torunlarıyla göldebalık avlamaktadır. Ayfer, torunlarıyla neşe içinde balık tutan babasının yanına konuşmaya gider. O da anlamlandıramadığı şeyler yaşamaktadır. "Hayatımızın toplamının ne anlama geldiğini bilmek isterdim baba" diye sorduğunda, babasının cevabı, "Hayat çok değerlidir kızım" olur. Herşeye rağmen, hayat devam etmektedir ve edecektir de. Göl kenarındaki neşeli ortamın yanısıra, bahçede annelerinin yaptığı gözlemleri yiyen diğerleri arasında gergin bir hava vardır. Bu sırada avukat olan kızkardeşi ile polis müdürü Ömer arasında tartışma çıkar. İki de birbirlerini suçlamaktadırlar. Kızkardeşin, "Bu memleketi bu hale getiren kim biliyormusun, medya" sözlerini Ömer şöyle cevaplar: "İyi ya işte, medya batırır, siz kurtarırsınız". Bu diyaloglardan da anlaşılacağı gibi, hepsi arasında, her anlamda bir sorgulama sürmektedir. Herkes, birbirinin mesleklerini, konumlarını eleştirmektedir. Ama, tüm olumsuzluklara, anlaşamamazlıklara rağmen herkes ailenin vazgeçilemez bir parçasını oluşturmaktadır.Baba çok üzgündür, kendileriyle gurur duydukları çocukları, övündüğü ailesi gözünün önünde "bir sepet içindeki yengeçler" gibi birbirini yemektedir."Acaba biz de mi hata neden böyle oldu?" sorusunu karısı içini çekerek şöyle yanıtlar; "Küçükken onu çok döverdün". Farkında olmadan suçlunun ve suçun sorgulandığı bu aile toplantısında, en masum gibi görünenler bile suçludur aslında. Unutulmaması ve ihmal edilmemesi gereken hoşgörü ortamını koruyabilmektir.

Sonuç olarak, Özkan, bu filminde önümüzdeki yıllarda da tartışılacak olan insan-medya-şiddet ilişkisini, modern yaşam ve parçalanan aile gerçeğini ele almış.Yönetmen, herşeye rağmen, gelecekte umut duyarak yaklaşmış bu konulara. Rastgele seçilmemiş film karakterleriyle, yaşadığımız günleri pek de karamsarlığa düşmeden özetlemiş. Filmin anlattığı öykü, sadece bize özgü değil. Gelişmiş ülkelerin de yaşadığı sorunlarla ilgili. Yaşanan savaşlar açısından bakıldığında, dünya kocaman bir yengeç sepetine benziyor.

Şiddet, evlerimizde medya aracılığıyla da yerini aldı. Her günyazılı ve görsel basında gördüğümüz, kanıksadığımız bir olay haline geldi. Yaşam biçimlerimizin de değiştiği, insanların daha çok yalnızlaştıkları da görünen bir

gerçek. Ayrıca, şiddetin medyada görünen yüzü dışında, bir de görünmeyen yüzü var ki, o da aile içi şiddet. Özkan, bu filmde, aile içi şiddete de göndermeler de bulunmuş.

Yengeç Sepeti, kazandığı ödüller ve içeriği ile de gündemde kalacak bir film. Ayrıca, Türk sinemasının seyircisiyle buluşmayı başarmış yüzaklarından biri. İçinde bizim olduğumuz, bizi anlatan kendi filmlerimizin artması ve sinema seyircisi ile Türk sinemasının arasındaki köprünün yeniden kurulabilmesi dileğiyle.

KAYNAKÇA:

Agah Özgüç, "**Türk Filmleri Sözlüğü-2.Cilt**", Sesam Yayınları, İst. 1990.
Agah Özgüç, "**100 Filmde, Başlangıcından Günümüze Türk Sineması**", Bilgi Yayınları, 1. Basım, Şubat 1993.

Nijat Özön, "**Sinema-Uygulayımı-Sanatı-Tarihi**", Hil Yay., İst., 1985.

Giovanni Scognamillo, "**Türk Sinema Tarihi**", 2. Cilt, Metis Yay., İst. Kasım 1988.

"**5000 Film**", Milliyet Yayınları, İst., 1987.

GAZETELER- DERGİLER:

Bülent Ecevit, "Altın Portakal "Yengeç Sepeti"ne", "**Cumhuriyet**", 6 Ekim 1994.

Yusuf Ahmet Kılıçkaya, "Altın Koza Bir Sonbahar Hikayesi"nin ", "**Hürriyet**, 26 Eylül 1994.

Saim Yavuz, "Sinemamızın Geleceğine İnanıyorum", "**Antrakt Dergisi**", Sayı:38, Kasım 1994.

Melodi (Sabah Gazetesi Eki), "Sevgi Şiddete Yenilecek mi?", 17 Kasım 1994.

Pelin Özer, "Gündelik Şiddetten Sevgi Arayışına", "**Cumhuriyet**, 17 Kasım 1994.